

BALTARUSIŲ KALBA (GIMTOJI)

I egzamino dalis

Temos ir ištraukos teksto interpretacijai

2009 m. brandos egzaminų pagrindinė sesija

2009 m. gegužės 18 d.

Trukmė – 3 val.

ТЭМЫ САЧЫНЕННЯЎ

1. „Казкі жыцця людскога...” (алегарычныя апавяданні Я. Коласа).
2. Супярэчлівасць характару Тулягі ў камедыі К. Крапівы “Хто смяецца апошнім”.
3. Карціны жыцця беларускай вёскі ў рамане І. Мележа “Людзі на балоце”.

ТЭКСТЫ ДЛЯ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ

1. Віктар Шнін

Балада Міндоўга (1195(?) – 1263)

...Як ланцугі, звiняць касцельныя званы,
І вестка, што не будзе болей тут вайны,
Нiбыта ў вочы пыл, ляцiць, ляцiць крылата.
Гуляй хто можа! – у Новагародку свята –
Каронай каралеўскай князь каранаваны,
І ўжо Еўропай родны край і мы прызнаны,
Ды крыжакам усё ахвота бiцца з намi,
І будзем мы за волю бiцца з крыжакамi,
І на магілах нашых вырасце палын,
Як воi вырастаюць, каб зноў стаць травой.
Ты – князь Мiндоўг, і ты, як родны край, адзiн,
І сёння ты з каронай цяжка-залатою,
Але часова ўсё, як дзень, як ноч, зiма,
Як вера, ад якой ты заўтра адрачэшся,
Бо ёсць твой шлях, а iншага ў цябе – няма,
І на шляху ёсць здрада, над якой смяешся
Цяпер, хоць заўтра – смерць.
Ты не баiшся смерцi.
І пройдзе час...
Як з белага нам белае не сцерцi –
Не знiшчыць нас!

2. Янка Купала

Раскіданае гняздо

З'ява II

Сымон (уваходзіць з тапаром і кладзе яго на лаву). Ці тата яшчэ не вярнуўся?

Марыля і Данілка. Не, ня машака яшчэ.

Сымон. А дзядзька ўсё госціць у нас!

Старац. Але, сынку мой. З мамкай тваёй загаварыліся аб справах вашых хатніх. Як уважаю, то не лёганыкі будзеце мець сёлетні гадок.

Сымон. Э! Нічога, дзядочак. Пакуль будзе хоць якая малая магчымасць, то не дадзімся жыўцом ваўку ў зубы. Паглядзіш!

Старац. Смела, сынку мой, варожыш. Можа і не дасіся ваўку ў зубы, але жыццё бярэ ў свае лапы, ох, як бярэ! Не такія яшчэ дужыя і смелыя здаюцца на яго ласку і няласку. Так, так, сынку мой! Адвага наша – адно, а жыццё – другое, і найбольш верх бярэ гэта апошняе.

Сымон. А мы з татам не папусцімся, дык што ж з намі гэта жыццё зробіць?

Старац. Тата ўжо ня дуж твой.

Сымон. Ну, то ў мяне сілы хопіць – за яго, за сябе, за ўсіх нас.

Старац. Дай божа, дай божа, каб табе гэтай сілы ставала да канца жыцця. Бяда толькі, што сіла людская не заўсёды на дабро ідзе.

Сымон. Я і не думаю з сваёй сілай у цемнякі ці разбойнікі пайсці.

Старац. Не кажу табе гэтага, сынку мой, але моладасць сваё права мае. Я сам быў маладым!

Марыля. Нічога яму, дзедка, не ўгаворыш. Не такой падатлівай натуры ён у мяне ўдаўся. Хоць галавой наложыць, а свайго мусіць дапяць.

Данілка. Сымонка, ты па мне пайшоў: і я хоць галавой налажу, а скрыпачку-такі зраблю сабе новую!

Сымон. Які я ўжо ўдаўся, такі і буду, а свайго ў крыўду не папушчу, хоць бы там свет дагары нагамі перакуліўся...

3. Янка Брыль

Як маленькі

(урывак)

Раніцай дзядзька з цёткай прыйшлі ў гумно абіваць лён. Як толькі дзядзька адчыніў старыя, скрыпучыя дзверы, у гуменца хлынула маладое, румянае сонца. Дзядзька толькі рукамі развёў:

– А-а! Братка ж ты мой! Ганна, глядзі!

І глядзяць абое.

На таку стаіць лён у пуках, а над ім блішчыць на сонцы вялікая сетка павуціння. З-пад страхі на лён павук працягнуў аснову, на якой ужо трымаецца ўся сетка, усподзе прымацаваная да лёну. Сетка як тая зорка касатая. А ў асяродку сам майстар – пузаты, пярэсты павук. Ад яго ва ўсе бакі, як косы ад зоркі, разыходзяцца ніткі павуціння, пераплеценыя што чуць дык большымі кругамі. Мігаціць, смяецца вясёлае сонца, рыжаватым золатам іграюць галоўкі і каліўцы лёну, сетка мяняецца колерамі вясёлкі, кожная нітка асобна.

– Во! – усміхаецца дзядзька. – Пакуль мы тое-сёе, дык ён ужо напрацаваўся. А-ёй-ёй! Працягни ты такія вярочкі. І як ён не скалоўся?..

– І праўда, – кажа цётка, – дасць жа ж Бог кожнай жывёлінцы свой промысел. Плёў-плёў, ткаў-ткаў, а зараз сеў сабе ды спачывае, замарыўся...

– А ведаеш, Ганна, – пачаў, памаўчаўшы, дзядзька, ды такім голасам, быццам яму няёмка было, – неяк хто яго... як і брацца за яго... Усё роўна неяк бы...

Ён палез у кішэню па махорку. Паглядзела цётка на свайго, усміхнулася.

– Ты, – кажа, – бацька, заўсёды, як маленькі...